Mappe 1)

Dansk landbrugs økonomiske betydning. Notat af Torben Vagn Rasmussen, december 2016.

I dette notat bliver det danske landbrugs betydning præsenteret ud fra statistikker, data, rapporter og andet materiale.

Landbrugets BNP-bidrag

I 2013 var det danske BNP på DKK 1928,7 mia. iflg. Danmarks Statistik. I 2013 blev bidrag fra landbrug og fødevaresektoren opgjort til DKK 227 mia. + DKK 7 mia. i EU tilskud, svarende til totalt DKK 234 mia. (Kirk 2014). Landbrug- og fødevareklynges bidrag på DKK 234 mia. udgjorde **8,2 procent** af det danske BNP i 2013.

Disse tal er fremkommet ved en afgrænsning af fødevaresektoren i henhold til DB07 branchekoder:

- 010000 Landbrug og gartneri
- 030000 Fiskeri
- 100010 Slagterier
- 100020 Fiskeindustri
- 100030 Mejerier
- 100040 Bagerier, brødfabrikker mv,
- 100050 Anden fødevareindustri (Kirk 2014)

Eksport

Danmark eksporterede i 2015 varer for DKK 636 mia. 2015 blev samtidig første år hvor Storbritannien ikke var at finde, på top 3 listen over Danmarks største eksportmarkeder (DST; Simonsen 2016). Top 3-listen over de største eksportmarkeder bestod af henholdsvis Tyskland, Sverige og Norge.

I 2015 eksporterede landbrug- og fødevareklyngen DKK 135 mia., svarende til ca. **21 procent uden fisk og skaldyr** af den samlede danske eksport.

Landbrugssektoren eksport og andel i procent fordelt per produktgruppe for 2015.

Produktgruppe	Eksport i DKK mia.	Andel i procent
Svinekød	29	22
Mejeriprodukter og oksekød	20	15
Mink	11	8
Korn og græsfrø	7	5
Foder	6	4
Drikkevarer	6	4
Olier, fedtstoffer og vegetabiller	4	3
Fjerkræ	3	2
Grønsager, frugt og nødder	3	2
Enzymer	8	6
Agro-maskiner	12	9
Øvrige fødevarer	21	16
Øvrige biobaserede produkter	5	4
Samlet eksport	135	100

I følgende tabel er detailopdelingen vist over tid på grupper

Fødevareklyngens eksport fordelt på hovedgrupper

Eksporten — Tabel 01

	2011	2012	2013	2014	2015
Fødevarer	1.000 kr.				
Svinekød	30.896.441	32.305.314	31.997.443	30.614.791	28.890.815
Mejeri	16.518.573	16.217.675	16.347.199	16.873.092	16.832.996
Fisk og skaldyr	17.658.467	18.222.269	19.670.580	20.469.392	21.681.419
Sammensatte fødevarer	7.112.530	7.955.541	8.683.110	7.637.859	6.650.085
Drikkevarer	4.060.886	4.612.109	5.402.860	5.412.784	5.501.077
Kiks, brød og bagværk	4.004.942	4.192.200	4.311.467	5.445.602	6.745.862
Korn	3.520.877	4.250.956	3.887.474	3.839.973	4.526.581
Olier og fedtstoffer	2.075.620	2.210.761	2.042.742	2.010.506	2.157.900
Oksekød	3.150.656	3.405.501	3.118.594	3.163.242	2.947.613
Sukker og sukkervarer	3.039.359	3.375.175	3.360.991	3.365.745	3.475.221
Fjerkrækød	2.682.408	2.873.057	2.957.538	3.049.234	2.849.916
Andre fødevarer	1.063.231	1.157.642	1.190.684	1.249.437	1.287.301
Frugt og nødder	1.684.718	1.838.227	1.919.673	1.942.158	1.911.854
Grøntsager	1.476.835	1.431.159	1.521.832	1.613.738	1.566.982
Kaffe og krydderier	552.788	407.862	342.039	403.666	471.177
Æg	375.931	431.072	377.191	338.174	384.087
Biprodukter - spiselige	245.953	262.028	318.029	423.632	389.051
	100.120.214	*105.148.546*	*107.449.445*	*107.853.025*	*108.269.938*
Biobaserede produkter					
Foder	6.000.442	5.576.509	5.883.977	5.560.982	6.404.105
Frø	2.455.673	2.321.481	2.687.292	2.660.385	2.784.593
Planter	2.590.245	2.566.954	2.478.115	2.393.546	2.330.477
Udsæd	110.165	188.951	172.152	92.852	99.621
Træ	1.495.520	1.596.603	1.747.422	1.688.955	1.378.785
Vegetabilier - ikke spiselige	1.503.968	1.648.873	1.538.463	1.733.718	2.006.100
Pelsskind	8.659.723	11.011.645	13.055.335	7.995.860	10.997.401
Huder	702.216	660.113	827.130	863.074	827.771
Avlsdyr	157.974	232.220	274.509	234.168	242.889
Enzymer	5.896.237	6.635.281	6.970.827	7.479.148	7.967.422
Olier og fedtstoffer - ikke spiselige	709.931	700.361	540.819	545.537	399.086
Biprodukter	573.526	560.541	573.695	623.470	659.755
Andet	172.057	202.288	291.003	529.582	457.075
	31.027.677	*33.901.820*	*37.040.739*	*32.401.275*	*36.555.080*
Agro-teknologi					
Maskiner - jordbrug mv	5.657.497	5.560.862	4.991.604	4.751.210	5.018.634
Maskiner - næringsmiddelindustrien	3.726.158	3.813.095	4.220.318	4.220.782	4.432.818
Emballage - fødevarer	592.467	423.482	412.133	441.603	409.762
Gødning	359.937	681.819	589.972	589.361	582.321
Plantebeskyttelse	856.100	1.024.138	1.456.761	1.519.218	1.577.998
	11.192.159	*11.503.395*	*11.670.788*	*11.522.174*	*12.021.533*
Fødevareklyngen	142.340.050	150.553.761	156.160.972	151.776.474	156.846.551
- anden dansk varehandel	454.696.168	464.120.014	463.723.772	468.752.570	479.571.496
Dansk varehandel i alt	597.036.218	614.673.775	619.884.744	620.529.045	636.418.047
Fødevareklyngens andel (pct)	23,8	24,5	25,2	24,5	24,6

(Landbrug & Fødevarer 2015b).

Danmark har en positiv handelsbalance. Vi eksporterer derfor mere end vi importerer. I 2015 importerede fødevareklyngen inklusiv fisk og skaldyr for samlet DKK 105 mia., mens klyngens samlede eksport var DKK 157 mia. (Landbrug & Fødevarer 2015b).
Handelsbalancen i 2015 blev opgjort til DKK 63 mia. (DST 2015). Til den positive handelsbalance bidrog fødevareklyngen med DKK 52 mia. (157 – 105) eller 83 procent af det samlede danske overskud på handelsbalancen (DST; Landbrug & Fødevarer 2015b).

Som vist i tabel ovenfor, bidrager svinekød med 22 procent til den samlede danske eksport. Derved er svinekød den største danske produktgruppe i den samlede landbrugseksport.
En interessant udvikling i den danske eksport er stigningen i eksporten af danske smågrise. I 2000 blev der eksporteret 1,1 mio. smågrise, mens der 14 år senere i 2014 blev eksporteret 11,3 mio. smågrise, næsten udelukkende til Tyskland. Denne eksportstigning svarer til næsten en tidobling på blot 14 år. Årsagerne hertil er, at opfedning af svin i Tyskland er billigere, slagteomkostningerne pr. kg mindre og ikke mindst en særlig og fordelagtig momslovgivning, Pauschalmoms (se artikel herom)

Antallet af slagtede svin på danske slagterier er faldet stødt i takt med at eksporten af smågrise er steget. I 2014 blev der i slagtet 18,9 mio. svin i Danmark og i 2016 er dette tal faldet til 18,2 slagtede svin i Danmark. (DST; Effektivt Landbrug 2016). Faldet forventes at falde med yderligere 700.000 i 2017 (Landbrugsavisen 2016). Danish Crown slagtede i året 2015/16 ca. 22 mio. svin, hvoraf ca. 13,9 mio. blev slagtet i Danmark (Danishcrown.dk). Det er derfor en tendens, at danske slagtesvin i stigende omfang slagtes i udlandet i stedet. Dette bevirker og har bevirket, at de danske slagterier mister arbejdspladser. Siden 2005 opgøres, at op mod 8000 slagterimedarbejdere har mistet deres job (Rudbeck 2015).

Dansk landbrugseksport har de seneste år været under pres, som følge af blandt andet den russiske handelsembargo mod import af stort set alle fødevarer fra Europa. Yderligere har mælkebaserede produkter også haft svære forhold ikke mindst på grund af den kinesiske nedgang i import (Landbrug & Fødevarer 2014, 2015). Samlet set resulterer dette i lavere verdensmarkedspriser og dermed også mindre afregningspriser til landmændene og dårligere økonomi.

Siden 2013 har eksporten til Kina dog oplevet markant vækst for svinekød, hvor Kina inklusiv Hong Kong nu er den næststørste aftager af de danske landbrugsvarer (Landbrug & Fødevarer 2014). Eksporten fra fødevareklyngen indebærer udover primærerhvervene også de afledte følgeerhverv.

De danske landbrugsvarer markedsfører sig på store mængder af ensartet kvalitet efter kundespecifikation, fødevaresikkerhed, forsyningssikkerhed, dyrevelfærd og ressourceeffektivitet. Dette har givet en markedsføring, hvor danske fødevarer kan opnå kvalitetstillæg på eksportmarkederne.

Et eksempel på kvalitet og fødevaresikkerhed er det lave danske forbrug af antibiotika i dansk landbrug.

Figur Forbrug af antibiotika i Europa opgjort af Eurostat (Landbrug & Fødevarer 2016)

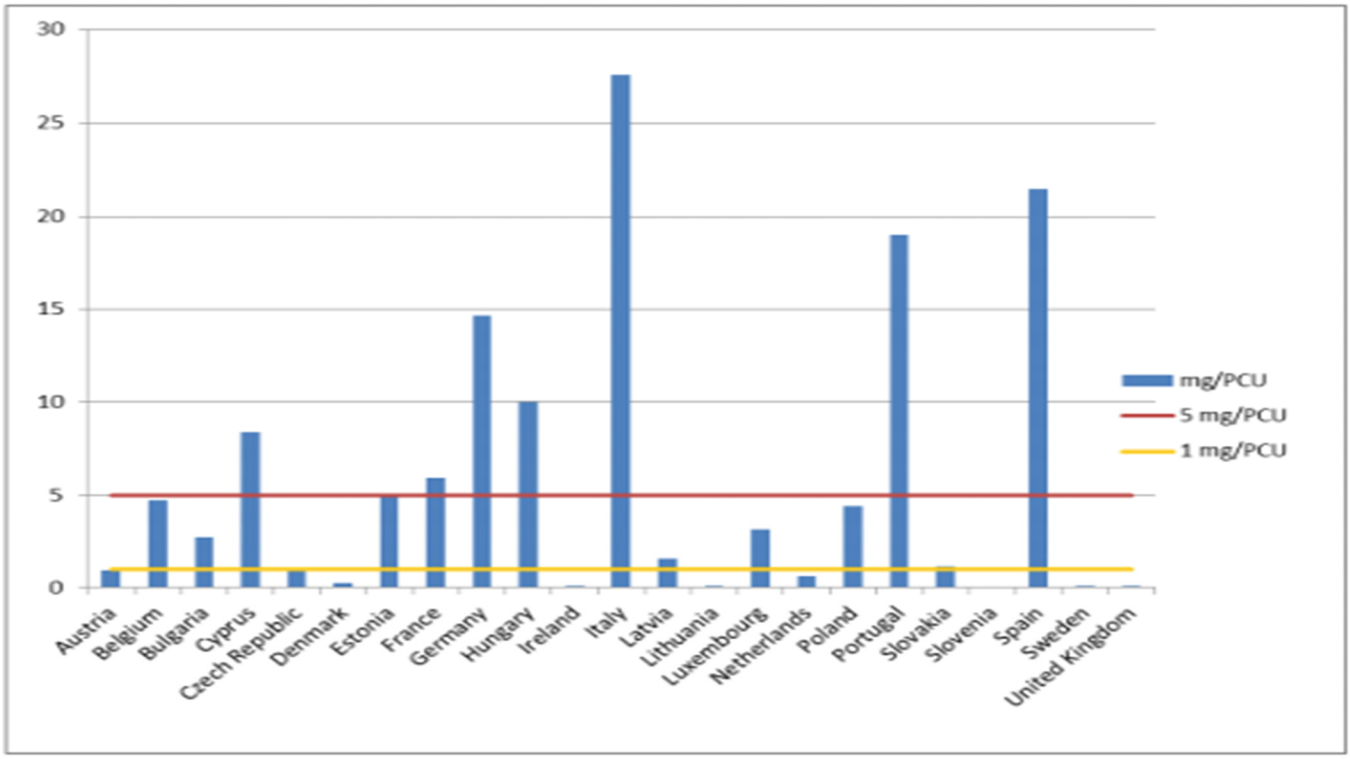

Af figuren fremgår, at Danmark er i blandt de nationer med det laveste forbrug af antibiotika.

De økologiske varer har oplevet en markant stigning i eksporten fra DKK 230.000 i 2003 til DKK 2 mia. i 2015 (DST). Der er større import end eksport af økologiske produkter. (DST, Statistikbanken). Det er primært mejeriprodukter, der har drevet væksten i den økologiske eksport. Men eksporten i forhold til den samlede landbrugseksport er marginal.

I nedenstående tabel belyses eksport opdelt på lande med beskæftigelses effekt.

Eksportens beskæftigelseseffekt

	2012	2013	2014	2015	Eksport værdi 2015, mio. kr.
	antal personer				
Tyskland	28,131	28,990	28,815	25,902	26.153
Kina inkl. Hong Kong	9,753	11,179	11,278	13,681	16.318
UK	12,878	12,453	12,578	12,030	12.942
Sverige	12,989	13,205	12,345	11,610	14.206
Polen	5,375	6,103	6,262	6,343	6.234
Holland	4,832	5,272	5,996	5,656	5.921
Italien	5,212	5,236	5,465	5,334	6.259
Japan	5,854	5,891	5,726	5,144	4.922
Norge	4,775	4,858	4,891	4,686	6.595
USA	3,835	3,990	4,044	4,347	4.972

Vareeksportens betydning for beskæftigelsen fordelt på lande, antal personer. Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Tabel hentet fra Effektivt Landbrug 09.11.2016.

Det totale antal beskæftigede relateret til eksportlandene kan opgøres til 95.000 personer i 2015. Heraf har 40.000 beskæftigede relation til eksportmarkeder uden for EU. Tabellen understreger landbrugseksporten internationale spændvidde og vigtigheden af at være konkurrencedygtig.

Beskæftigelsen

I 2014 opgjorde Landbrug og Fødevarer (2015) fødevareklyngen til 172.000 beskæftigede. Dette indebar 118.000 i fødevareerhvervet og 54.000 i afledte støtteerhverv.
Ifølge Danmark Statistik var den samlede beskæftigelse i fremstillingsindustrien 292.000 ultimo september 2016 og beskæftigelsen på landbrugsbedrifter var 70.000 personer (ejere og ansatte).
Ud fra disse oplysninger kan det udledes at beskæftigede i fremstillingsindustrien fra fødevareklyngen udgør ca. 48.000 personer (118.000-70.000) plus en skønsmæssig andel på 10.000 af de 54.000 beskæftigede i støtteerhverv. Det vil sige omkring **20 procent af de beskæftigede i dansk fremstillingsindustri relaterer sig til fødevareklyngen.**

Landkommunerne nyder godt af landbruget og fødevareerhvervets beskæftigelse. Det skyldes at en stor andel af fødevareklyngens produktion bliver produceret i både land- og yderkommunerne (Landbrug & Fødevarer 2014). Landkommunerne profilerer sig på, at fødevareklyngen og de deraf afledte erhverv, beskæftiger omkring 10-12 procent af det totale antal beskæftigede i Landkommunerne (Landbrug & Fødevarer 2014).

Økonomien i det danske landbrug

Det danske landbrug er gensidigt afhængighed med fødevaresektoren. Den gensidige afhængighed ses når økonomien i landbruget følgende påvirker økonomien i hele fødevareklyngen. Det skyldes at en stærk og sund økonomi i landbruget er afgørende for, at råvare grundlandet bliver produceret og leveret til de andre enheder i værdikæden (Landbrug & Fødevarer 2015). De danske landmænd omtales ofte som et hårdtarbejdende folk, der typisk dedikerer deres livsformål, til at drive deres landbrug (Mortensen 2014; Bjerregaard 2015).

Indtjening og rentebelastning. Patriotisk Selskab, driftsanalyser 2000-2015.

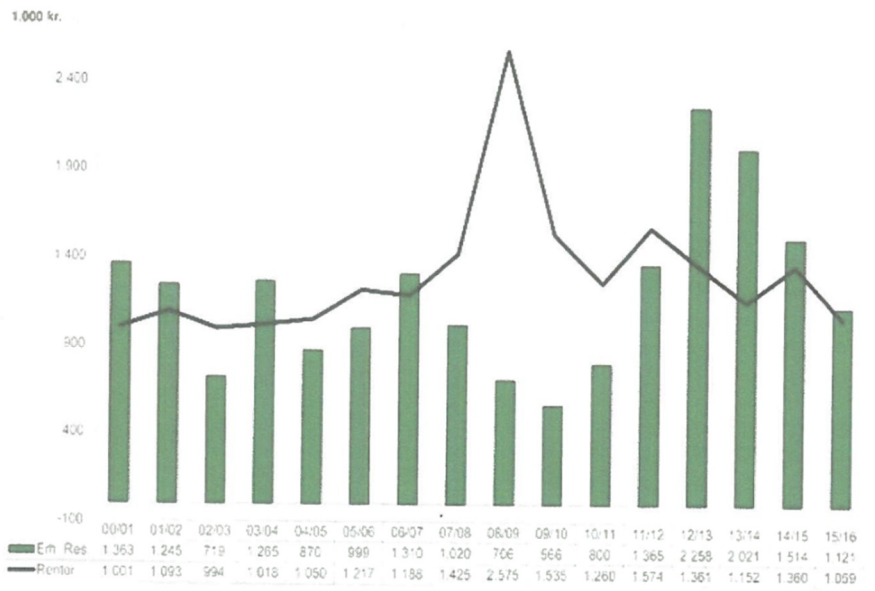

(Kilde: Patriotisk Selskab, driftsanalyser 2015/16 Figur 10 side 21).

Tabellens grønne søjler er den samlede indtjening efter aflønning af ejers manuelle- og driftslederindsats, men før renteudgift og skat.

Kurven viser rentebelastningen til eksterne finansieringskilder igennem årene.

Det gennemsnitlige årlige underskud pr bedrift er opgjort til DKK 108.000 i medlemskredsen i perioden 2000-2015.

Den tungeste økonomiske post har for de danske landmænd i mange år været gældsposterne. I nedenstående figur er gældsudviklingen fra 2007 til 2014 præsenteret.

Landbrugets restgæld ultimo, mio. kr.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Realkreditinstitutter i alt	220.497	243.725	266.522	271.928	272.504	275.820	275.145	276.872
Heraf rentetilpasningslån	155.680	187.720	221.860	236.440	240.480	245.460	246.140	243.715
Heraf med afdragsfrihed*	98.370	128.930	153.580	164.440	168.480	171.970	170.590	170.296
Heraf baseret på CIBOR/EURIBOR	46.309	61.597	59.662	64.341	62.820	61.036	71.719	109.276
Statslån	59	14						
Gæld udenfor realkredit inkl. reguleringer	75.918	87.750	83.900	87.095	88.077	89.038	88.915	93.678
Heraf bankgæld	55.378	66.282	63.653	65.949	65.705	64.705	63.231	67.896
Heraf anden gæld og varegæld	20.540	24.003	20.765	21.956	22.434	23.966	25.383	25.320
Heraf reguleringer i kontantværdien		-2.534	-518	-811	-62	366	301	462
Landbrugets samlede gæld	296.474	331.489	350.423	359.023	360.581	364.857	364.060	370.550
Heraf heltidsbedrifternes gæld	214.528	251.942	268.353	269.999	260.334	264.404	260.552	265.377
I pct.	72,4%	76,0%	76,6%	75,2%	72,2%	72,5%	71,6%	71,6%

Anm.: * Lån med en afdragsfri periode på op til 10 år.
Anm.: Omfatter bedrifter over 10 ha samt bedrifter herunder med en væsentlig landbrugsproduktion. Ekskl. udlån til gartnerier.
Inkl. realkreditgæld på tilforpagtede aktiver.
Kilde: Realkreditinstitutterne, IFRO og Danmarks Statistik, tabel JORD1.

(Tabel fra Landbrug og Fødevarer 2015)

I tabellen fremføres en stigning på knapt 25 procent for landbrugets samlede gæld, fra 2007 til 2014 (Landbrug og Fødevarer 2015). Den samlede gæld for det danske landbrug er over DKK 370 mia.
De ca. 10.000 heltidsbrug har en gæld på DKK 265 mia. i 2014, hvilket giver **en gennemsnitlig gæld på ca DKK 25 mio pr. heltidslandbrug.**